

Debatt

Per Frånberg

Svar till Åke Elmér

Åke Elmér har vid en granskning av min uppsats "Den sanna kvinnan och politiken", funnit uppsatsen vara visserligen "en intressant analys av 'kvinnofrågan' vid seklets början", men dessvärre i vissa avseenden vårdslöst gjord. Jag medger att Elmérs påpekanden på några punkter är berättigade: Vira Eklund var inte riksdagsledamot 1922 och den korrekta benämningen på vad jag kallar "lerdalamotionen" är reservation. Vidare är jag enig med Elmér om att jag gjort mig skyldig till viss begreppsförvirring i samband med behandlingen av förbudsvännernas rikskommitté.¹

I andra fall baserar sig Elmérs kritik emellertid på missuppfattningar och förbiseenden, kanske främst när det gäller vad min uppsats egentligen avser att behandla.

Först en annan sak, nämligen frågan om lagutskottets utlåtande 1922 om särskiljande av mäns och kvinnors röster kom som en chock för kvinnorna — vilket jag menar i uppsatsen — eller ej. Elmér hänvisar till att frågan tidigare diskuterats, och anför Ivan Bratts reservation till 1911 års nykterhetskommittés betänkande 1920. Jag börjar min skildring med att behandla Arthur Engbergs motion 1921. Vid bägge dessa tillfällen avvisades emellertid framställningarna, och det förefaller mig rimligt att anta, att lagutskottets agerande faktiskt därför tett sig chockartat.²

Elmér menar också att jag gett en skev bild av godtemplarnas ställningstagande till röstuppdeleningen. Enligt Elmér tar godtemplarna inte ställning alls i februari 1922. Den kritik som förbudsvännerna riktade mot godtemplarorden var emellertid hård, därom vittnar inte minst protokollen ur vilka jag enbart anför ett axplock citat. Vira Eklund, som själv var medlem av godtemplarnas verkställande råd, tog enligt protokollet avstånd från godtemplarnas tolkning av röstuppdeleningen "mot vilken hela hennes inre uppreste sig".³ Förvisso låg också taktiska nykterhetspolitiska skäl bakom kommitténs kritiska inställning.

Min uppsats handlar emellertid inte i första hand om det nykterhetspolitiska spelet, som jag sökt hålla utanför så långt görligt, utan om kvinnosynen och synen på kvinnans roll i den demokratiska processen, där röstuppdelningsdebatten onekligen ger intressanta inblickar.

Mitt angreppssätt för att utreda problematiken kring synen på "den sanna kvinnan" har varit att försöka visa, att även inom de mest demokratiska föregångsorganisationerna, som Godtemplarorden och Vita Bandet, vilka kämpade för kvinnans emancipation, fanns drag av denna gamla kvinnoyn. I övrigt är jag enig med Gunnar Quist i fråga om godtemplarnas och nykterhetsrörelsens betydelsefulla roll för kvinnans jämställdhet.

Ett av Åke Elmérs avslutande inlägg går ut på att jag i min bakgrundsbeskrivning inte "nämner det 'rationella' skälet till könsuppdelning, nämligen att det måste bli svårt att bekämpa överträdelser av förbudet om det inte fanns en stark opinion för det även bland männen, som ju då mer än nu var de huvudsakliga alkoholkonsumenterna."

Till detta vill jag bara citera mig själv utifrån min analys av lagutskottets text: "Det fastslås nämligen också att det var männen som var de stora konsumenterna av alkohol och att männen också var de stora missbrukarna. Ett förbud skulle, motiverades det, bli verkningslöst om det infördes mot männens vilja."⁴

Elmér tycks mena att jag otillräckligt observerat det taktiska spelet. Men vad jag velat belysa är *kvinnoynen*, och den kommer ju fram inte minst t ex när taktiska krav får undanskymma eller föra åt sidan centrala och berättigade kvinnokrav.

NOTER

1. Att Nelly Thüring talade om bildandet av ett kvinnoparti är inte gripet ur luften. Jag citerar inte AK-protokollet utan hänvisar till ett referat från riksdagen i Västerbottens-Kuriren 6/4 1922, Gustav Roßen refererade där från riksdagen. Elmér talar också i det sammanhanget om att Erik Fast varnar för förändringar i partistrukturen. Jag har även citerat Ivar Vennerström på den punkten. Vennerström varnade för att det vid kommande val skulle kunna bli "en marsch på två linjer, den ena manlig, den andra kvinnlig".
2. Att jag nämner det "brattiska förslaget" torde innebära att jag känner till det och även det faktum att jag redovisar kännedom om att frågan om märkning av kvinnliga valkuvert var på tapeten 1921 visar att jag är medveten om att problematiken var välkänd. Jag har heller aldrig påstått att Engberg stod bakom den motion som behandlades i lagutskottet 1922 utan talar om att den engbergska särskiljningslinjen åter blev aktuell dvs könsmärkning av valkuverten.
3. Förbudsvännernas rikskommitté prot 27/2 1922 RA. Vira Eklund var fö ensam kvinna i godtemplarnas VR 1922. Av 105 behöriga ombud vid årsmötet 1922 var 4 kvinnor. Kvinnornas andel av ordensmedlemmarna utgjorde 49% samma år. Detta bör åtminstone ge en indikation om att kvinnorna inte hade någon starkare politisk position inom orden. (Godtemplarordens årsmöteshandlingar 1922 s 64 f, 242 f). Den kritik man kan utläsa ur årsmöteshandlingarna s 245 f inskränker sig till en resolution från Sollefteå undertecknad av fyra kvinnor, som menade att inbörden i särskiljandet av mäns och kvinnors röster var att "i tydligt syfte uttalat att giva kvinnornas röster en mindre valör". Till detta svarar Oscar Olsson med de taktiska argumenten. "Våra motståndare hade — därest rösterna icke delats — helt enkelt förklarat att 90% av kvinnorrösterna är för förbud". Olsson menade att ett icke-särskiljande skulle vara än mer diskriminerande för kvinnorna under sådana auspicer. De odemokratiska och för kvinnorna diskriminerande dragen i särskiljningsfrågan fick godtas för ett högre syfte, förbudsfrågans lösning. Att jag inte skulle vara medveten om det taktiska spelet är fö rent nonsens. (Sc bd 49:1 1983 s 140, 145 f, 151.)
4. Sc a a s 140.